

Fədakar alim, ictimai xadim

Milli Məclisin üzvü,
akademik İsa Həbibbəyli
ömrünün 60-cı
zirvəsinə çatıb.

Həmişə İsa müəllim haqqında söhbət düşəndə, nədənsə yadıma XIX əsrin axırları, XX əsrin əvvəllərində yaşayan, millət, xalq üçün fədakarlıq, canıyananlıq nümunəsi göstərən ziyalılar düşür: Mirzə Cəlil, Hüseyn Cavid, Eynəli bəy Sultanov, Məhəmmədəğa Şahtaxtı, Məhəmməd Tağı Sidqi və digərləri.

O ziyalılar ki, öz dövrlərində və sağlıqlarında millətin savadlanması, xalqın qəflət yuxusundan oyanması, məmləkətin inkişaf etməsi naminə təmənnəsiz olaraq çoxlu işlər görüblər. Onlar həqiqi mənada milli mənafeyə xidmət etməyin bariz nümunəsini ortaya qoyublar. Hətta bu yolda yeri gəldikcə öz var-dövlətlərini, mülklərini də əsirgəməyiblər.

XX əsrin ayrı-ayrı dövrlərində isə Əziz Şərif, Qulam Məmmədli, Mirzə İbrahimov, Əli Vəliyev, Məmmədəfər Cəfərov, Əziz Mirəhmədov, Abbas Zamanov kimi alim və yazıçılar da bu missiyanı şəərəflə yerinə yetiriblər. Akademik İsa Həbibbəyli də məhz belə bir qaynar mühitdən, elmi məktəbdən dərslər alıb. Bu baxımdan ötən əsrin 70-ci illərindən onun elmi və ədəbi mühitin diqqətini cəlb etməsi təsadüfi olmayıb.

Yaxşı yadımdadır ki, səksəninci illərin əvvəllərində mən ali məktəbdə təhsil alanda yaşlı və dünyagörmüş müəllimlərimizdən biri onun haqqında uzaqgörənliklə geniş auditoriya qarşısında belə bir ifadə işləmişdi ki, bir vaxt gələcək, Naxçıvan elmi mühitini, daha doğrusu regionda fəaliyyət göstərən

bu ali təhsil ocağını daha çox İsa müəllimin adı ilə tanıyacaqlar. Ondan təxminən on iki-on beş il sonra isə bu deyilənlər öz təsdiqini tapdı. Filologiya elmləri doktoru İsa Həbibbəyli aydın səmadakı parlaq ulduzlar tək diqqəti cəlb etməyə başladı. Ölkəmizin görkəmli, nüfuzlu elm və sənət adamları mətbuatda onun haqqında yüksək və dolğun fikirlər söyləməyə başladılar. Son illər Naxçıvan Dövlət Universiteti də onun şöhrəti və nüfuzu ilə dünyanı dolaşır. Cari ilin əvvəllərində bu ali təhsil ocağının "Minilliyin Universiteti" beynəlxalq mükafatına layiq görülməsi də bu əməyin layiqli bəhrəsi olub.

Deyirlər, böyük adamlar həmişə sadə, xeyirxah, humanist və alıcınab olurlar. Başlıcası isə, onlar böyük ürək sahibi olurlar. Mən bu qənaətə ilk dəfə ali təhsil aldığı illərdə gəlmişəm. Təxminən otuz il bundan əvvəl bizə dərs deyən müəllimlər arasında tarix elmləri doktoru, professor İsaq Məmmədov adlı birisi də var idi. İnsafən, savadlı, dünya-görüşlü və xeyirxah insan idi.

Başlıcası isə öz peşəsini və ixtisasını qəlbən sevirirdi. Auditoriyada dərs danışdıqca şam kimi yarımlı bir ömür yaşayırdı. Tələbkar olduğu qədər də sadə və səmimi bir insan idi. Bu mənada onu digər müəllimlərimizdən qat-qat əziz və doğma bilirdik. Elmdə savadı, qabiliyyəti, təşkilatçılıqda bacarığı, insanlıqda xeyirxahlığı və humanistliyi, dostluqda sədaqəti və etibar az olan bir çox müəllimlərimiz kimi o heç də böyük iddialarla, cılız hisslərlə, quru tələbbürlə, lovğalıqla yaşamırdı.

Görkəmli və fədakar alim İsa Həbibbəyliyidə isə

bu cür ali və insani keyfiyyətlər daha çoxdur. O, mənalı və şərfli ömrünü bu millətin işıqlı gələcəyi üçün xərcləyir. Sanki onun xislətinin xəmiri, mayası da xeyirxahlıqdan, yaxşılıqdan yoğrulub. Bu mənada onu müasir dünyamızın böyük düha sahibləri ilə müqayisə etmək olar.

Böyük düha sahibləri özlərinə məxsus fikirləri, aforizmləri, kəlamları ilə də tanınırlar. Məsələn, dünyanın məşhur fiziklərindən biri olan A. Eynşteynin belə bir kəlamı var: "Mən heç zaman inana bilmərəm ki, Allah dünyanı zər atmaqla yaradıb". Bu cür adamların ictimai-siyasi həyata baxışları və ayrı-ayrı mövzularda danışıqları da bir növ qaynar bulağı xatırladıb. Elə götürək məşhur alimimiz Azad Mirzəcanzadəni.

Danışıqlarında, söhbətlərində o ifadə etdiyi hər bir sözü, kəlamı qram-qram, zərrə-zərrə beyinlərə yeritməyə çalışırdı. İsa müəllimin ibrətəməz kəlamlarından birisi ondan ibarətdir ki, "mənə iynənin ucu boya işıq yeri verir, insanlara yaxşılıq edim". Bu imkandan da sözdün gerçək mənasında maksimum dərəcədə istifadə etməyə çalışır. Yaxşı kəlamlarından birisi də öz xeyir-duası ilə bağlıdır: "Dövlətimiz, cəmiyyətimiz, millətimiz üçün xeyirli və gərəklisi olsun".

Çox hallarda belə adamların bacarıq və qabiliyyətləri "ilahi bir varlıq" da hesab etmişik. Çünki bu cür insanlar işləməkdən, yaratmaqdan neinki yorulmurlar, ondan "ləzzət" almağı bacarırlar və hər gün yeni-yeni ideyalarla çıxış edirlər: Yaxşı yadımdadır ki, bir dəfə Türkiyənin Antalya şəhərindən İstanbula təyyarə ilə gedərkən vaxt azlığından İsa müəllim 40 dəqiqəlik uçuş müddətini də yazı-pozi işlərinə həsr etmişdi.

İsa müəllimi həm də yaxşı qəzetçi, jurnalist, naşir kimi də tanıyıram. Elə düşünürəm ki, bu gün də mətbuat tariximizdə onun qədar xidmətləri olan alim-ziyalı tapmaq çətin məsələdir. Özü də müsahibələrinin birində belə söyləyib ki, qəzetçilik mənim üçün "ikinci universitet" olub. O təkəcə "Molla Nəsrəddin" jurnalının tədqiqi ilə məşğul olmayıb. Bu sırada "Füyuzat", "Şərqi-Rus", "İrşad", "Yeni yol" və digər qəzet-jurnallar da olub. Son illər Naxçıvan mətbuatının da ciddi tədqiqat obyektlərinə çevrilməsində onun böyük xidmətləri vardır.

1969-cu ildə - 20 yaşında ikən qələmə aldığı, o zaman respublikanın ən nüfuzlu mətbu orqanlarından biri olan "Kommunist" qəzetində dərc olunan "Arpaçayı daşa bilməz..." mənsur poeması isə milli

publisistikamızda yeni janrın əsasını qoyub. Təsəvvüfi deyil ki, o zaman SSRİ Jurnalistlər İttifaqının keçirdiyi yaradıcılıq müsabiqəsində də homin poema mükafata layiq bilinib.

Amma çox təəssüf ki, sonrakı illərdə müəllif bu cür qaynar və coşqun publisistikamı elmə qurban verib. Müasir dövrümüzdə isə ictimai-siyasi xadim kimi İsa müəllim qələmini daha çox siyasi publisistika janrında və analitik təhlillə yazılarda sinayır və bu sahədə də özündən "mənom-mənom" deyəni siyasətçilərə, qələm sahiblərinə "dörs" keçir. Bu mənada tanınmış yazıçı-jurnalist Əhməd İsayev onu "oriqinal təfəkkürlü siyasətçi" hesab edir.

Müəllif öz yazılarında müstəqil dövlətçilik ideyaları ilə elmi fikri bir araya gətirir. Tarixi mövzularda yazdığı bir çox yazılar isə tarixçi alimlər üçün əsl nümunə və dərindir. Bu sırada ölkənin nüfuzlu mətbu orqanlarında dərc olunan "İrəvan şəhəri: ol-duğu kimi", "Nuhçıxan-Naxçıvan", "Naxçıvan şəhərinin yaşı: beş min il" və digər onlarla yazılarını misal göstərmək olar.

Onun tariximizin tədqiqi, təbliği və öyrənilməsi istiqamətində gördüyü işlər sayca çoxdur. Aydın hiss olunur ki, alim ömrüboyu yaşayıb-yaratdığı Naxçıvan torpağını qəlbən sevdiyi kimi, onun qədim tarixinin dərin qatlarını açılmasına, öyrənilməsinə də ciddi səy göstərir.

Təcrübəmdə, müşahidələrimdə həm də bu qənaətdə olmuşam ki, o adamlar idarəçilikdə yaxşı təcrübəyə, idarəçiliyə malik olurlar ki, onlarda həm də güclü yumor hissi var. Çətin, kritik məqamlarda da onlar qarşı tərəfi yumor hissləri ilə ələ almağı bacarırlar. Belə adamlar xırdaçılıq və içəşkənlik hisslərindən də çox-çox uzaq olurlar. Bu halda yumor təfəkkür və düşüncə dərinliyinin, böyüklüyünün ifadəsinə çevrilir. On ilə yaxın bir müddətdə Naxçıvan Dövlət Universitetində sağlam mühitin formalaşmasında bu amil də önəmli rol oynayıb.

Başlıcası isə akademik İsa Həbibbəyliyi digər həmkarlarından fərqləndirən üstün cəhətlərdən biri də onun maarifçi düşüncə və təfəkkürə malik olmasıdır. Böyük ustadları Mirzə Cəlil, Məhəmmədağa Şahtaxtı, Əziz Şərif, Məhəmməd Cəfər, Abbas Zamanov kimi, İsa müəllim də millətin savadlanması, inkişafı naminə öləndən gələni ösürmədir. Bu yolda öz varını-dövlətini xərcləməyi də alicənablıq nümunəsi sayır. Hətta lazım gələrsə, onu istəməyənlərə, gözügötməyənlərə də kömək əlini uzadır. Çoxları isə bu mənada onu "böyük ürək sahibi"

adlandırır.

Akademik, əməkdar elm xadimi İsa Həbibbəyli bu gün müasir Azərbaycan elmi-ədəbi və ictimai fikri mühitinin ortaya çıxara bildiyi böyük şəxsiyyətlərdən biridir. Fədakar və yorulmaz alim çoxşaxəli fəaliyyətində elmi yaradıcılıq həmişə aparıcı xətt təşkil edib.

XIX-XX əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının, milli tənqidi realizmin və romantizmin əsas tədqiqatçılarından biridir. Əsərləri ölkəmizdən başqa Türkiyədə, Fransada, Misirdə, Pakistanda, Rusiyada, Belçikada, İranda, Bolqarıstanda, İraqda, Ukraynada, Qazaxıstanda çap olunub, ona böyük şöhrət gətirib.

O, Nyu-York EA-nın həqiqi üzvi, Türkiyə Cumhuriyyəti Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumu Başatlığının müxbir üzvi seçilmiş, ABŞ-in Biografiya İnstitutu tərəfindən "İlin adamı", Ankara Universitetinin "Fəxri dostu" adına layiq görülmüşdür. Bir çox xarici ölkələrdə keçirilən nüfuzlu elmi məclislərdə isə maraqlı məruzələrlə çıxış edib.

Onun Milli Məclisdəki, Yeni Azərbaycan Partiyasındakı ardıcıl və səmərəli fəaliyyəti ölkəmizdə müstəqil dövlətçiliyin möhkəmlənməsinə və daha da inkişaf etdirilməsinə xidmətin bir nümunəsidir. O, Heydər Əliyev ideyalarının təbliğ edilməsində, Ulu öndərin siyasi xəttinin cənaət Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilməsində qəlbən iştirak edir, bu sahədə öz səyini, gücünü ösürməmişdir. İstəyir ki, müasir Azərbaycan dövləti də, onun ayrılmaz bir parçası olan Naxçıvan torpağı da daha sürətlə inkişaf etsin.

Adamların şüur və düşüncələrində müsbət dəyişikliklərin yaranması üçün müxtəlif üsul və metodlardan istifadə edir. O, Dünya Azərbaycanlılarının Əlaqələndirmə Şurasının və onun İdarə heyətinin üzvi kimi də geniş iş aparır.

Təbii ki, onunla-görkəmli akademiklə, tanınmış ictimai-siyasi xadimlə, ölkəmizin nüfuzlu ali təhsil ocaqlarından birinin rektoru ilə, böyük pedaqoqla, novator yaradıcı insanla qürurlanmağa dəyər. Çünki o, məmləkətimizin və elmimizin böyük oğullarından, düha sahiblərindəndir. Mübaligəsiz demək olar ki, o həm də ölkəmizdə, yaşadığı bölgədə ziyalılığın başlıca "barometr"lərindən biridir.

Onun fikrincə, "milli ziyalılıq müxtəlif istiqamətlərdən axıb gələn çayların vahid məcrada qovuşmasıdır". Ziyalı-alim, ictimai xadim kimi həm də bu qənaətdədir ki, əyalətdə yaşamaqla əyalətçi düşüncəyə malik olmaq cəmiyyətə mənə dəyər. Öm-

rüböyü Naxçıvanda yaşaması onun Bakıda və digər iri şəhərlərdə yaşayan məsləkdaşları səviyyəsində düşünlüb-daşınmasına heç bir maneçilik tərtəməyib. "Əksinə, coğrafi mənada ayrılığın çətinliklərini, ağır-acısını gerçək şəkildə duyduğumu və yaşadığımı üçün bütövlüylən qədr-qiyəmətim daha dorindən hiss etmişəm", - deyir. Muxtar respublikada elə bir alim, yaradıcı şəxs tapmaq olmaz ki, onun yetişməsində, formalaşmasında bu alicənab insanın rolu, xidməti və xeyir-duası olmasın. Bu mənada onu "əvəzsiz insan" adlandıranlar da yanılmırlar. Naxçıvan Dövlət Universitetində fəaliyyət göstərən İxtisaslaşmış Dissertasiya Şurasının sədri kimi də geniş iş aparır, gələcək alimlərin yetişməsində, formalaşmasında öz köməyini ösürməmişdir.

Görkəmli alimin haqqında demək istədiklərimizi böyük Çin filosoflarından biri Lao Tszının (e.ə.V əsr) müdrik bir kəlamı ilə tamamlamaq istəyirik: "Kim adamları tanıyarsa - arifdir, özünü tanıyarsa - ağıldır; adamlara qalib gəlsə - güclüdür, özünü qalib gəlsə - qüdrətlidir; biliyi çoxdursa - dövlətlidir, inadkardrsa - iradəsi var, təbiiyyət dəyişmərsə - uzunömürlüdür".

Bütün mənalı həyatını xalqına, millətinə, peşəsinə xidmət etməkdə görün İsa Həbibbəyli də cəmiyyətin uzunömürlü insanlarından biri olacaqdır. Çünki alicənab, xeyirxah, qabiliyyətli, bacarıqlı, mübariz, başlıcası isə sadədir. Yıxılanın qolundan tutmağı da bacarır.

Bütün bunların müqabilində isə ona həyatda və elmdə qazandıqı uğurlar, mükafatlar ana südü tək halal görünür. Müstəqil dövlətimizin ali mükafatlarından biri olan "Şöhrət" ordenini öməyinə verilən ən yüksək qiymət hesab edir. Ulu öndərimizin sərəncamına əsasən "Əməkdar elm xadimi" fəxri adına layiq görülməsi ilə qürurlanır.

İsa müəllim həm də xoşbəxt atadır, babadır. Övladları Səhət və Ərəstu da ailə ənənələrini ləyaqətlə davam etdirirlər.

60 yaş münasibəti ilə ilk növbədə onu - sadə və təvazökar insanı, fədakar elm adamını və ictimai xadimi sömkəri qəlbən təbrik edir, gələcək elmi və ictimai-siyasi fəaliyyətində daha böyük uğurlar, möhkəm cansağlığı arzulayırıq.

● Məhəmməd MƏMMƏDOV,
Naxçıvan MR Ali Məclisinin deputatı,
tarix elmləri namizədi, əməkdar jurnalist